

Kehtna Segakoor (120 aastat kestnud laulu lugu Kehtna vallas)

Meeli Toome

Eesti rahvuslik ärkamisaeg viis ka maarahva laulule. 19. sajandi viimasel kümnendil kutsusid Kalbu koolmeistrid (Roots, Kuljus) külanoori ning naisi-mehi kooliklassi õhtustele laulmistele. Kuni 1889. a valmis uus koolimaja, moodustas koolijuhataja Mikkel Kukk segakoori. Koori tegevus jätkus 1923. a valminud tuletõrje seltsimaja saalis. 40-liikmelise segakoori dirigendiks oli Eduard Vilibert. 1925. a tuli Kehtna 6-kl Algekooli juhatajaks August Saukas, kes võttis koorijuhi töö enda kätte paljudeks aastateks. Teine maailmasõda katkestas küla seltsielu.

1947. aastast hakkas kooli lauluõpetaja Evi Põldar (Kivimaa) tegelema nais- ja segakooriga. Ta hoidis seltsimajas laulutuld ülal kuni 1965. aastani. Segakoori kõrval juhendas Evi ka nais- ja meesansambleid, meeste õpetamisel oli abiks Kehtnast parteikooli õpilane Leo Sildala. Kalbu külast võrsunud muusikameestest olid parimad laulu- ja trompetisolist Elmar Pallase ning estraadiorkestri juht ja saksofonist-klarinetist Bernhard Reino.

Segakoori viimane dirigent oli aastatel 1965-1967 Keava haigla arst Heli Sild (Tammekivi). Kehtna segakooris on aastatel 1923-1939 laulnud 86 inimest, sõjajärgsetel aastatel (1947-1967) 34 lauljat. 1967. aastal anti Kalbus asunud seltsimaja hoone üle Kehtna 8-klassilisele Koolile ja sellega lõppes segakoori tegevus Kalbu külas. Suur osa koori lauljatest läks üle Kehtna sovhoosi direktori Villem Tominga poolt 1961. aastal loodud segakoori Kehtnas.

Ohekatku algkooli õpetaja Helmi Raidmets kutsus 1946. a kooli juurde 12 naist, õpetas neile selgeks 1950. a üldlaulupeo naiskooride repertuaari ning koor osales suurpeol. Kehtna segakoor ja Ohekatku naiskoor töötasid üheskoos väga entusiastlikult. Osaleti Eesti ja maakondlikel laulupidudel ja isetegevusülevaatusel, korraldati peoõhtuid ning sõideti ringi kontserte andes Eestimaa eri paigus.

31 lauljaga koor oli ka omaaegsel Kehtna Majapidamiskoolil, koorijuhiks oli Aliis Moora.

Helmi Raidmets juhatas ka Kehtna KEEP-keskkooli segakoori.

Eelpool toodud kokkuvõtte põhineb kodu-uuriija Eevi Mahoni kogutud materjalidel. Endise isetegevuslasena ning aktiivse organisatorina.

23. augustil 1961 kutsus Kehtna sovhoosi direktor Villem Tomingas kokku Kehtna asula lauluhuvilised ja asutas 27-liikmelise segakoori, mille dirigendiks oli ta kuni 1965. aastani. Lauluharjutused toimusid sovhoosi kontori – endise mõisahoone peegelsaalis. Koor omandas 1965. a üldlaulupeo repertuaari ning osavõtuga laulupeost lõpetas Villem Tomingas oma dirigendikarjääri Kehtnas.

1961. aastat on hakatud pidama Kehtna segakoori tegevuse alguseks.

Segakoori esimeseks vanemaks oli sovhoosi aiandusbrigadir Valve Tammaru, väga tubli, täpne ja sõnakas naine. 1965. a sai segakoori dirigendiks majandi lasteaia muusikakasvataja Siiri Hargisk, kes oli lõpetanud Tartu Muusikakooli. Koostöös koorivanem Valve Tammaruga kujundasid nad koorist toreda kollektiivi, panid aluse koori traditsioonidele. Kooris õpiti Eesti ja nõukogude heliloojate laule, rahvaste loomingut ning laulupidude repertuaari. Kehtna segakoor osales nii Eesti üld- kui ka piirkondlikel laulupidudel Tallinnas, Tartus, Põlvas, Võrus. Anti kontserte kohapeal majandi pidudel, rahvuslikel ja riiklikel pühadel, reisiti ning esineti paljudes Eesti paikades. Kooril olid sõprusühendused Tori ja Valtu segakooridega.

V. Tammaru täitis koorivanema ülesandeid kuni 1971. aastani. Tema järel valiti vanemaks koori aktiivse liikmena silma paistnud Eha Toomiste, hakkaja ning toimetulev inimene, kes jättis sellesse kollektiivi oma südamesoojust. Ka hiljem, elades Lõuna-Eestis, andis ta endast märku koori tähtpäevadel.

Järgmisel valimisaastral 1974 sai koorivanemaks sovhoos-tehnikumi ametiühingukomitee esimees Luule Past. Eha ja Luule, kuuludes majandi juhtkonda, olid tõhusaks toeks koorielu korraldamisel. Toeks oli alati ka Kehtna NST direktor Uno Tinit, kes oli kultuurilembeline inimene. Kõikidele koori vajadustele leidis alati lahendus. Lauljatele valmistati Pärnu-Jaagupi rahvarõivad. Tasuta transport viis huvilisi kõiksugustele kultuuriüritustele. Huvi- ja kontsertreisid viisid segakoori majandi rahalisel toetusel Kiievisse, Karjala-Soome, Jerevani, Moskvasse, Kesk-Aasiasse.

1969./70. hooajal liitus kooriga Kehtna Lastepäevakodu juhataja Tunne Närep, kes kohe asus nõu ja jõuga koorielus tegutsema. Enese sõnade kohaselt omas ta palju energiat ning otsis selle rakendamiseks väljundeid. Tunnest kujunes peagi (1977. a) koorivanem. Kui koori üritused nõudsid meeste jõudu, siis organiseeris seda Endel Tammsaar. Koori solistiksi oli Elmar Pallase. Majandi autobuss tõi Kehtna koori

proovidele lauluhvilisi Lellaperest, Kalbust, Keavast ja mujaltki. 1977./78. hooajal kuulus koori 52 liiget.

Dirigent S. Hargisk lõi koori kõrvale naisansambli, kes esines Eesti Raadios Kehtna NST-d tutvustavas saates. Siiri Hargisk pühendas Kehtnas koorikultuuri arendamisse 20 aastat, ta lõpetas segakoori õpetamise ja juhutamise 1985.a.

Järgmised 25 aastat juhendas Kehtna segakoori Eesti laulutaadiks nimetatud Gustav Ernesaksa andekas õpilane Ülle Erik (Bernhard Reino tütar), kelle töö- ja elukoht oli Tallinnas. Ülle lapsepõlv ja algkooliaastad möödusid vanematekodus Kalbu külas. Tema pühendumus dirigenditööle on kõrgelt hinnatav, selle tulemuseks oli koori kunstilise taseme märgatav tõus. Töötades Eesti Raadios, hankis Ülle huvitavat ja keerukat repertuaari, mis tänu tema tugevale tahtele ning oskuslikule tööle omandati koori poolt heal tasemel. Nõudlik repertuaar seadis suured ülesanded nii dirigendile kui ka lauljatele. Puhkepäevadel tehti lisaproove, Ülle kutsus kohale professionaalseid hääleseadjaid. Senisele tavapärasele repertuaarile lisandus Lääne klassikute teoseid: koorilaule, missasid, palu ooperitest ning operettidest jm. Paljud teosed nõudsid klaverisaadet ning klaverdajaid, keda dirigent tõi sageli endaga kaasa Tallinnast. Palju oli siin abiks kohalik muusik Angela Katkosilt (neiuna Hakkaja).

Tänu Üllele saime laulude salvestamise kogemuse ning võimaluse kuulata oma laule Eesti Raadio saadetes. Koori suhtlusringkond laienes. Lisandusid sõpruskoorid Järvakandist, „Cantus“ Raplast, „Tuljak“ Sakust, „Raudam“ Tallinnast, segakoor Kaiust. Aastate jooksul nauditi kooslaulmist ja meeldejäävaid muusikaelamusi.

Kehtna segakoori repertuaaris oli ka levimuusika valdkonda kuuluvaid laule, millele tegi toredaid saateid andekas muusikamees Ants Saks. Mitmekesisust kontsertkavadele lisas koorilauljate rakendamine solistidena. Laulude õpetamisel oli dirigendile abiks Meeli Toome, tänuväärse panuse repertuaari viimistlemisel andis abidirigent Ele Andok (neiuna Šmeiman).

Segakoori juhtimise kõrval leidis dirigent aega õpetada tehnikumi õpilaste ansamblit, kes oma kooliürituste sisustamise kõrval löid kaasa ka segakoori kontsertidel.

1988. aastal, üsna Kehtna NST eksisteerimise lõpu ajal, said lauljad majandi kulul uued rahvuslikus stiilis disainitud esinemiskleidid ning ülikonnad koos vajalike aksessuaaridega. Käsitöömeistritelt telliti juurde mitu komplekti rahvarõivaid.

Ülle Eerik organiseeris võimalusi rahvusvaheliste sidemete loomiseks. 1990. aastal sõitis Kehtna segakoor kontsertreisile Tšehhimaale. Eelnesid suured ettevalmistused dirigendi, koorivanema Jutta Juki ning heatahtlike aktivistide Tõnis Blanki, Tunne Närepi jt. poolt. Vastuvõtjaks oli Ondraši nimeline segakoor. Kehtna segakoori kunstiline tase hinnati olevat väärt selleks, et osa kavast lindistada Ostrava Raadios. Eesti muusikast tutvustasime R. Tobiasi, J. Aaviku ja A. Kunileidi loomingut. Kontserdi kava sisaldas Händeli, Schuberti, Mozarti, Cherubini ning Bizet' teoseid. Solistina esines Laine Mustasaar. Vastuvõtjate austavat suhtumist sõpruskoori Eestist väljendas linnavalitsuse vastuvõtt raekojas.

1995. aasta juunikuus reisid segakoor mööda Poolat. Meie vastuvõtjaks oli Stanislava Wiechowicza nimeline segakoor Ostrow Wielkopolskis. See oli üks suur seikluslik sõit rongide ning bussidega. Kohaliku koori rahvas kostitas meid isegi oma kodudes ja korraldas bussiekskursioone kultuuriväärtuste ning looduslikult kaunite paikadega tutvumiseks. Meie kooril oli muusikalisi etteasteid kaks: iseseisev kontsert ning ühine üritus Poola kooriga.

Tšehhi ja Poola koorid tegid vastukülaskäigu Eesti, neid võõrustas Kehtna segakoor. Dirigent, koorivanem ja koori aktiiv tegid põhjaliku ettevalmistuse külaliste vastuvõtuks, majutamiseks ja Eestimaad tutvustavateks ekskursioonideks, mis tagas sõpruskooridele meeldiva visiidi. Sõpruskoor Poolast sai võimaluse laulda Tallinna Kaarli kirikus.

Eesti Kooriühingu tegevus lisas hoogu koorilaulukultuuri edenemisele, suunates suurürituste ettevalmistusi dirigentide informeerimise ja eelproovide korraldamise kaudu. Kehtna segakoor võttis aktiivselt osa kõikidest üldlaulupidudest. Uudseks töövormiks olid laulupidude eelproovid üldjuhtide juhendamisel. Laulsime Tallinnas laulukaare all ESTO-96 laulupäeval koos väliseestlaste kooridega. See oli väga elamuslik nii kodueestlastele kui ka küllatulnutele, kelle hulgast enamikule oli see esimene siinviibimine üldse või siis toimus see aastakümnete möödumise järel. Mäletan, et nägin inimesi oma sõidukite juures söömas ja joomas, kuna kohalik elu-olu tundus neile ebausaldatav.

Kohe järgmisel aastal 1997 osalesime Põhjamaade-Baltikumi koorifestivalil Gotlandi saarel 28 lauljaga, kellel tuli selgeks õppida ühine repertuaar 7 eri keeles vastavalt rahvustele. Ettevalmistustöö oli väga pingerikas dirigent Üllele, samuti lauljaile ja ning koorivanem Leida Uusallikule. Leida valiti koorivanemaks 1996./97. hooajal. Gotlandi reis õnnestus igati, pakkus laulurõõmu, toredaid kohtumisi kohalike elanikega ning meenutusi eestlaste ajaloolistest sidemetest saarerahvaga.

Muutunud riigikord ja majanduslikud olud tingisid suuri muudatusi segakoori elukorralduses. Olime jäänud ilma kaunist peegelsaalist ja Kehtna NST majanduslikust toest. Ajapikku saime koorile püsiva tööruumi endisse lasteaiahoonesse rajatud klubisaalis. Segakoor hakkas elama Kehtna valla rahade toel. Tänu koorivanem L. Uusalliku majandusalastele teadmistele, juhtimiskogemustele, heale suhtlemisioskusele ja plaanipärasele tegutsemiskindlusele hankis ta lisatoetusi Eesti Kultuurkapitalilt ja vallavalitsuselt. Korrektselt vormistatud taotlused said rahuldatud. Nii said uuendatud ka esinemiskostüümid. Koorivanem meenutab oma heade abilistena Astra Orgu ja Eve Varulit.

Aastase vahega järgnesid kooril osavõtt kahest suurüritusest: 1999. aastal 23. Eesti üldlaulupidu ja 2000. aastal Eesti-Soome ühislaulupidu, mis mõlemad toimusid Tallinnas. Nendega seoses tuli dirigent Ülle Erikul väga palju sõita oma kodust Tallinnast seoses lisaproovidega Kehtnas ja ühisproovidega Raplas. Dirigendi tööhoog nakatas ka lauljaid, iga kooriliige püüdis anda endast maksimumi.

2000. aasta juulikuus osales segakoor Pärnu rahvusvahelisel koorifestivalil, mille raames tähistati 100. a möödumist Pärnumaa esimesest laulupeost. Linnas esineti 20 minuti pikkuse iseseisva kavaga, maakonnas külastati Häädemeestet ning koor laulis president Konstantin Pätsi ausamba juures. Koor koosnes 24 lauljast: 9 sopranit, 7 alti, 3 tenorit ja 5 bassilauljat. Tenorite reas seisis eakaim kooriliige Bernhard Reino, suurepärase tenor, kelle lauljatee algas peale sõda Kalbus Evi Põldari käe all ja jätkus Kehtnas Siiri Hargiski ja tütar Ülle Eriku juhendamisel. Alates segakoori asutamisest Kehtnas laulis kooris Leo Nigul, staažikaim naislaulja oli alati kohusetruu Eva Kivimaa. Aastatega on koopile muutunud probleemiks meeslauljate vähesus, sest vanusega väljalangenute asemule ei ole noori juurde tulnud. Koorivanem Leida koondas kokku segakoori kroonikamaterjalid, tänu millele on võimalik käesolev ülevaade kirjutada. Vaatamata sellele, et Leida Uusallik astus kõrvale neli aastat kestnud pingelisest koorivanema kohusest, jäi ta ikka südamega koori juurde ja on alati valmis oma abi osutama. Uueks koorivanemaks valiti Piia Riitel (neiuna Reinvere). Segakoori seltsielu elavnes, suurürituste pinge andis mõneks ajaks järele. Korraldatud laule ning valmistuti tähistama koori 40. aastapäeva 2001. aasta kevadel. Aastapäevakontserte korraldatakse iga viie aasta järel aprilli- või maikuuks. Eelnevat koori tegevust meenutades võib arvata, et õpitud repertuaarist kandsime 40. aasta kontserdil ette pärle, nii nagu publiku ja asjatundjate hinnangust selgus. Kontsertidel oli konferansjeeks enamasti Tiiu Iling, mõnikord ka laulja Meeli Toome.

Sõpruskooridest olid kujunenud kõige tihedamad suhted Järvakandi segakooriga, mida dirigeeris Heldi Tagel. Kahe koori ühendamisel võis kuulda võimsat ühislaulu; Kehtnal olid eriti kõlavad nais-, Järvakandil meeshääled. Aastaid kestvad sidemed olid loodud ka Kehtna (varasem nimetus Järvakandi) Peetri kirikuga. Kirikuõpetaja Mihkel Kukk palus segakoori jõululaulpäevadel kaasteenima.

Meenub piirkondlikke ühislaulmisi Raplas, Tartus, Tallinnas, Põlvas, Pärnus, Võrus, Paides, Rakveres, Alatskivil; puhkusereis Saaremaal ja kontsert Karja kirikus, laululaager Hiiumaal, osavõtt Tartu vaimulikust laulupeost. Meelde jäävad olid koori ekskursioonid Sotši ning Salme külla ja Siberisse.

2004. aasta üldlaulupeol Tallinnas kuulus Kehtna segakoor valikkooride hulka, see oli kõrge hinnang koori ning dirigendi tasemele.

2006. aastal võttis segakoor koos Kehtna Vallavalitsusega vastu Lätimaa Madona rajooni esindajaid ning sealset naiskoori. Aasta hiljem käisime vastukülaskäigul. Mõlemad kontsertkohtumised ja ekskursioon Lätimaal kulgesid toredasti, sest kõik oli Ülle ja Piia poolt pisiasjadeni läbi mõeldud.

2007. aastal tähistati Paides Järvamaa esimese laulupeo 100. aastat, Kehtna koor oli rõõmus laulupeokutse üle.

2007. aasta juunikuus sõitsime Soome-Eesti ühislaulupeole Pori linna. Sinna suundus hulk Eesti koore. Saime teadmisi sellest, kuivõrd erinevad on Eesti ja Soome riikide suhtumised koorikultuuri väärtustamisse. Eestis on koorilaul saanud väga populaarseks nii laste, noorte kui ka täiskasvanute hulgas. Üldjuhul korraldavad piirkonniti korduvalt eelproove-konkurse, et lubada suurpidudele ainult parimaid. Kehtna segakoor pääses 2009. aastal Eesti 25. üldlaulupeole, mille repertuaar oli üsna erinev senilauldust: noored heliloojad, uus muusikakeel, osa laule pärit kergemuusika valdkonnast. Kava õppimine oli keeruline, esitamine põnev ja nauditav.

Nüüd alustas Ülle Erik oma 25. tegevushooaega Kehtna segakoori ees. Suure mastaapsusega sündmuste-tegude kõrval on nimetamata jäänud koori 45. aastapäeva tähistamine 2006. aastal. See oli hästi toimetuleva koori juubelipidu. Koorivanem Piiale oli see pingutav, kuna oli tarvis tellida kontserdisaal, kutsuda külalised, valmistada ette bankett, tänada ja tervitada, keda vaja; kujutada pildis ning kirjas koori ajalugu jne. Dirigent Ülle jaoks oli see viimane juubelipidu, mille kontsert peegeldas 21 aasta jooksul tehtud töö tulemust. Ülle oli korrektne ja äärmiselt nõudlik enda ja lauljate suhtes. Et saavutada paremat, tuleb taotleda parimat. Dirigent ning lauljad andsid kõik endast parima.

Koorivanema P. Riieli lähemateks abilisteks olid Maie Mägi, Elle Käpp, Tiiu Käosaar, Ain Klandorf. 2009./2010. hooajal võttis Tiiu Käosaar koorivanema ameti enda kohustuseks. Värsimeister Kalju Laiapea on tähtsamate sündmuste ning rahvalike pidude kavas öelnud kõik olulise ära luulevormis. „VallaVaatileja“ kaudu on korduvalt tutvustatud koori tegevust ning avaldatud pöördumisi uute lauljate kokkukutsumiseks.

Siinkohal mõni sõna meie kauaaegsest dirigendist. Ülle Erik on Kalbu külast võrsunud kultuuritegelane, kes pühendas 25 aasta jooksul oma jõu, aja ning ande ühele maakoorile. Selleks oli oluline põhjus – Kalbu külas asunud kultuurimajas juhtisid Ülle ema Laine ja isa Bernhard Reino kohalikku kultuurielu juba tema lapsepõlves ja tegid seda kuni 1965. aastani. Ülle juured on siin. „Mis hoiab lõokest ülal kõrgel õhus? - See on tema laul.“ Nii on öelnud Kalbu küla Järva talu juurtega P.-E. Rummo.

2010. aastal sai Kehtna segakoor endale juhi Raplast – kõrgharidusega muusikaõpetaja ja dirigent Margit Sarri. M. Sarri juhatab maakonnas mitut koori, on maakonna laulupidude üldjuht. Koos dirigendi vahetumisega toimusid muutused ka koori koosseisus: lahkusid kõige eakamad lauljad, eriti hõrenes meeste rida. Samas lisandus uusi ja nooremaid lauluhuvilisi.

Segakoori 50. aastapäeva tähistati koos Järvakandi segakooriga seltskondlikus vormis rõõmsa kevadpeoga.

On loota, et Margit Sarri jätkab eelnenud dirigentide tööd ja ehitab taas üles võimekate häälerühmadega tugeva segakoori. Koori tööks on alati saadud abi Kehtna Vallavalitsuselt. Pikka aega tegutsenud koori edukal jätkamisel on loota ka kultuurkapitali sihtasutuse poolset toetust.

Lõpuks põgus pilguheit veel kahe koori tegevusele.

Keava „Videviku“ laulukoor

Olles vastu pidanud eluraskustele pikal okupatsiooniajal, elavnes seoses Eesti Vabariigi taasloomisega eakate inimeste rahvustunne. Hakati loomaeakate ühendusi, algul seltside, hiljem sotsiaalkeskuste kujul. 1990.a kutsus õpetaja-pensionär Leili Irene Rennebaum seltsi „Videvik“ töö raames kokku Keava laulukoori. Samamoodi oli see toimunud 100 aastat tagasi Kalbus koolmeistrite ettevõtmisel. Kalbu külas asunud Kehtna koolis õpetas L.I. Rennebaum (neiuna Soidla) aastatel 1951 kuni 1989, siin tegi ta oma elutöö.

„Videviku“ koori juhatas Kehtna kooli algklasside õpetaja Meeli Toome. 20 aasta jooksul õpiti ligikaudu 100 laulu 2-häälses seades. Laulurõõmu oli palju, kunstiline tase lauljate eale vastavalt keskpärane. Kohapeal toimus igal aastal mitu esinemist seoses tähtpäevadega ja rahalike pühadega. Sõprussidemed olid kooril Valgu, Alu, Eidapere, Raikküla, Kodila, Lelle ja Kehtna eakatega. Korraldati vastastikuseid küllasõite ja ühiskontserte.

Keava laulukoor „Videvik“ on osa võtnud 11-st maakondlikust memme-taadi laulupeost. Varasematel aastatel oli lauljate arv 30 piires, sel ajal laulis kooris ka 5-6 meest. 2001.a memme-taadi peol Järvakandis laulis kooris 21 lauljat, neist 5 inimest olid varem laulnud Kehtna segakooris. 2009.a pidu Kärus jäi „Videviku“ koorile viimaseks. Esineti 8 lauljaga kellest 5 olid koori asutajaliikmed.

Laulukoor oli Keava „Videviku“ suurim kollektiiv. Koorivanem oli Leili. Valla sotsiaaltöötaja Mare Käpp toetas koori mitmel viisil: oleme sõitnud Hiiumaale Pühalepa valla laulupeole, kontsertreisile Soome Kehtna sõprusvalda Sauvosse.

Lellapere laulukoor

Järvakandi
Järvamaa Haridusseltsi Lellapere osakond kutsus 1931.a oktoobris ellu Lellapere laulukoori. Kärpla külas Kangro talus kogunes 36-liikmeline segakoor. Koori juhatas kooliõpetaja Johannes Särekanno, koorivanemaks sai Otto Jõulu. Hiljem oli koorijuhiks Otto Jõulu, kes peale keskhariduse omandamist Tallinna Kunsttööstuskoolis oli tulnud tagasi isatallu. Ta juhatas ka teatri- ja tantsuringi. Õpitud repertuaari esitati kodukülas ning Järvakandi alevi rahvamajas. Igal aastal toimusid haridusseltsi peod kõnede, kontserdi ning seltskondliku osaga. Lellapere segakoor võttis osa 1938. a Eesti üldlaulupeost ja Pärnu laulupeost 1939.a. Lauldi ka vabadussamba avamisel Rapla kiriku juures ning jõululaupäeviti Järvakandi kirikus. Järvakandi rahvamaja Lellapere osakond likvideeriti ametlikult 1937.a. Ringide tegevus oli toimunud viimastel aastatel Purkus koolimajas, kus oli võimalik klaverit kasutada. Mitmed Lellapere segakoori lauljad (Lubasod, Haasmaad, Erm) jätkasid hiljem laulmist Kehtna segakooris.